

Такризи

мушовири илмӣ ба кори диссертатсионии Иброгимов Дилшод Эмомович «Таҳқиқи химиявӣ ва биохимиявии экстракти компонентҳои органикии таркиби баъзе растаниҳои Тоҷикистон» аз рӯи ихтисосҳои 02.00.03-Химияи органикӣ ва 03.01.04.-Биохимия

Иброгимов Дилшод Эмомович- номзади илмҳои химия, дотсент, мудири кафедраи “Коркарди энергиябарандаҳо ва хизматрасонии нафту газ”-и Донишгоҳи техникии Тоҷикстон ба номи академик М.С.Осимӣ, тайи бештар аз 20 сол ба таҳқиқи химиявии липидҳо ва экстракти растаниҳо ва ҳосил намудани мавод ва маҳсулот дар асоси онҳо фаъолияти илмӣ намуда истодааст. Ӯ соли 2004 диссертатсияи номзadiи худро дар мавзӯи «*Ҳосилкунӣ ва таҳқиқи физикию химиявии равғани тухми ARCTIUM TOMENTOSUM MILL*» Ҳимоя карда буд. Аз соли 2004 то инҷониб мавзӯи «Таҳқиқи химиявӣ ва биохимиявии экстракти компонентҳои органикии таркиби баъзе растаниҳои Тоҷикистон»-ро мавриди таҳлилу баррасии илмӣ қарор додаст. Д.Э.Иброгимов дар давоми ин солҳо маводи зарурии кори диссертатсионии худро ҷамъоварӣ кард ва асарҳои илмии марбут ба кори таҳқиқотиро ба низом даровард. Натиҷаи таҳқиқоти ӯ дар рисола ва мақолаҳои илмии ба таърифи инъикос ёфтааст. Муаллиф доир ба паҳлуҳои муҳталифи мавзӯ ва натиҷаҳои таҳқиқот дар конференсия ва симпозиумҳои илмии донишгоҳӣ, ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ якҷанд маротиба маъруза кардааст.

Чудо намудани липидҳои таркибии тухми ARCTIUM TOMENTOSUM MILL, BUNIUM PERSICUM, AMPELOPSIS VITIFOLIA (BOISS) ва навъҳои GOSSIPIUM HIRSITUM L (GhL) (Ҳисор, Меҳргон, 65/13, L-15, L-53 – селекцияи Институти кишоварзии Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон) ва равғанҳои эфирии PELARGONIUM ROSEUM WILLD, BUNIUM PERSICUM, муайян намудани ҳосиятҳои физикӣ, химиявӣ, маҳсулнокии биологӣ ва омилҳои

таъсиркунанда ба он, идентификатсияи таркиби химиявӣ ва синтези сӯзишворихоӣ модифитсиронидаи биологӣ дар асоси липидҳои растаниҳо ҳадафи асосии кори диссертатсионии Иброгимов Д.Э.-ро ташкил медиҳад. Дар ин замина кор аз муқаддима ва се боб таркиб ёфтааст.

Дар муқаддима муҳимияти мавзӯи диссертатсия, дараҷаи омӯзиши он, объект, предмети таҳқиқот ва ҳадафу вазифаҳо асоснок карда шудааст. Инчунин навоариҳои кори илмӣ ва аҳамияти амалии натиҷаҳо, мавқеъҳои дифоъшаванда инъикос гардида, конференсияҳои илмие, ки дар онҳо маводи диссертатсия баррасӣ ва таҳлил шудааст, номбар гардидааст.

Боби аввал иттилооти адабиёт мебошад, ки дар он оиди дастовардҳои илмӣ дар ҷодаи рушди самти химияи липидҳо ва рағванҳои эфирӣ хосиятҳои физикию химиявии компонентҳои органикии марбут ба онҳо, метаболизми ҳосилшави ва динамикаи ҷамъшавии липидҳо ва рағванҳои эфирӣ, омилҳои таъсиркунанда ба раванди ҳосилшавии липидҳо ва рағванҳои эфири ва ғайра маълумот баррасӣ гардида аз нигоҳи илмӣ таҳлил шудааст.

Боби дуюм марбут ба қисми эксперименталии рисола мебошад. Дар ин боб методҳои маълум ва коркардгардида, ки дар раванди тадқиқоти эксперименталӣ истифода шудаанд баррасӣ гардидааст.

Боби сеюм натиҷаҳои муҳимтарин ва таҳлили онҳоро дар бар мегирад. Дар ин боб муҳимтарин натиҷаҳои ба дастовардашудаи илми кори диссертатсионӣ марбут ба тадқиқоти химиявӣ ва биохимиявии компонентҳои таркиби липидҳо ва рағванҳои эфири баррасӣ ва таҳлили худро ёфтааст.

Муаллиф бори нахуст бо истифода аз тариқаҳои мухталифи физикию химиявӣ таркиби химиявии як зумра растаниҳои хурдӯй ва полезии Тоҷикистонро аз қабили *Arctium tomentosum* Mill, *Bunium persicum*, *Ampelopsis vitifolia* (Boiss), *Pelargonium roseum* Willd ва як қатор навъҳо ва линияҳои нави пахтаи маҳаллиро ҷузъан муайян намудааст. Дар

рафти пажӯҳиш ва тадқиқотҳо омилҳои таъсиркунандаи табиӣ ва сунъӣ ба метаболизми маҳсулнокии биологиро таҳқиқ карда таъсири онҳоро омӯхтааст. Дар ҷодаи коркарди методҳои нави органикӣ ва биохимиявӣ муаллиф ба як қатор муваффақиятҳо ноил гаштааст. Коркарди собитаи нави адади фенолӣ, усули хроматографии таҳлили сифатӣ ва миқдории кислотаҳои органикӣ, усули муайян намудани равғанҳои эфирӣ аз ҷумлаи дастовардҳои навин дар ин ҷода мебошад. Инчунин аз ҷониби Иброгимов Д.Э. усули нави синтези биодизел дар асоси глицеридҳои таркиби донакмеваи *Ampelopsis vitifolia* (Boiss) коркард гардидааст, ки он нисбат ба аналогҳояш аз ҷиҳати маҳсулнокии реаксия бартарӣ дорад.

Дар асоси натиҷаҳои таҳқиқоти таркиби химиявӣ муаллиф самтҳои нави саноатии истифодашавии объектҳои тадқиқотии худро муайян намудааст, ки ин натиҷа аз аҳамият ҳолӣ набуда он метавонад дар оянда дар пешрафти саноати дорусозӣ, атриётӣ, хурокворӣ ва истеҳсолоти сузишвориҳои алтернативӣ саҳми назарраси худро гузоранд.

Зимни анҷоми кори диссертатсионӣ муаллиф худро ба ҳайси муҳаққиқи боистеъдод ва олими баркамол нишон дода, барои муайян кардани мақсаду вазифа ва иҷрои тадқиқотҳои эксперименталии маҳорати баланди илмии худро нишон додааст.

Иброгимов Дилшод Эмомович муваффақ шудааст, ки натиҷаҳои таҳқиқотро бо истифода аз методҳои муосири таҳлили органикӣ ва биохимиявӣ лаёқатмандона ва дуруст коркард намояд. Дар раванди иҷрои кор муаллиф сарчашма ва осори илмии вобаста ба мавзӯро, ки дар 20 соли охир нашр шудаанд, дақиқназарона мутолиа карда, мавриди омӯзишу баррасӣ қарор додаст.

Мақолаҳои илмӣ ва фишурдаи диссертатсияи Д.Э.Иброгимов мундариҷаи умумии диссертатсияро инъикос менамоянд ва ба ҳамаи талаботҳои таҳқиқотҳои кори диссертатсионии ихтисосҳои 02.00.03-Химияи органикӣ ва 03.01.04-Биохимия ҷавобгӯ мебошанд.

Дар ин замина диссертатсияи Иброгимов Дилшод Эмомовичро кори илмӣ ба анҷомрасида ҳисобида, онро барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои химия аз рӯи ихтисосҳои 02.00.03-Химияи органикӣ ва 03.01.04-Биохимия барои ҳимоя тавсия менамоем.

Мушовири илмӣ, доктори илмҳои химия,
профессори кафедраи «Химияи органики»-и
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Холиқов Ш.Х.

Суроға: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, к. Луначарский 12.

Тел.: 907 11 55 13

Email: halikov1941@mail.ru

Имзои профессор Ш.Х. Холиқовро тасдиқ мекунам:

Сардори Раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси ДМТ
дар ш. Душанбе

Эмомали Тавқиев